

Witebsk, miasto gubernjalne. Gubernja witebska zajmuje przestrzeń 39,688,6 wiorst kw., w tem jeziora mają obszaru 1,039 wiorst kw. Gub. witebska graniczy na zachód z gub. kurlandzką i inflancką, na północ z pskowską, na wschód ze smoleńską, na południe z mohylowską, mińską, wileńską i kurlandzką. Część zachodniej i południowej granicy stanowi rz. Dźwina, która o kilkanaście wiorst poniżej Dżisny wychodzi z terytorjum gubernji i w dalszym ciągu płynie jej granicami.

Witebsk położony jest po obu wyniosłych brzegach rzeki Dźwi-

ny, przy ujściu do niej Wićby, przy dwóch linjach kolejowych: Ryga-Smoleński i Petersburg-Żłobin, w odległości 290 wiorst od Wilna i 533 od Petersburga.

Początki Witebska nie są znane. Nazwa Witebska zostaje zapewne w związku z nazwą rz. Wićby. Po raz pierwszy wspomniany jest Witebsk w rocznikach pod rokiem 1021. Odtąd staje się on centrem udzielnego księstwa, to niezależnego, to po większej części ulegającego potężniejszemu Połockowi. W r. 1320 Witebsk przechodzi pod władzę Olgierda, w. ks. litewskiego, jako wiano jego żony Marji, ostatniej ks. witebskiej, następnie wraz z Litwą wchodzi w skład państwa polskiego, w r. 1511 staje się stolicą województwa, a w roku 1772, wskutek pierwszego podziału Rzplitej, wcielony został do Rosji.

Najdawniejsza część miasta leży pomiędzy rzekami Wićbą, Dźwiną i Ruczejem; następnie miasto rozłożyło się po prawej stronie Wićby, gdzie stały w r. 1641 sklepy (gościnny dwór), śpichlerze, mieścił się rynek, kościół, ratusz. Dalej następuje część miasta zw. Uzgorje, w r. 1522 jeszcze prawie nie zamieszкана, „Zadunaje“, zasiedlone już w końcu XVI wieku. Zachodnia część Zaruczajewa była zasiedlona już wcześniej, wschodnia zaś jeszcze w drugiej połowie XVIII wieku stała pustkami. W „Zadwinju“, najprzód zasiedlona była północna część, następnie południowa, zwana Rusią. W najdawniejszej części miasta były dwa zamki: górny — murowany i dolny — drewniany. Obecnie niema śladów żadnego z zam-

ków, a na miejscu górnego stoi teraz gimnazjum męskie.

Najdawniejszy kościół farny, fundacji w. ks. Witolda, w roku 1640 oddany był jezuitom przez Aleks. Gosiewskiego. Dziś jest to sobór prawosławny św. Mikołaja. Obecnie kościoły katolickie są: św. Antoniego, fundowany w r. 1685 przez Kazimierza i Teklę Sakowiczów i św. Barbary, fundacji Antoniego Kossowa. Z świątyń innych wyznań w Witebsku jest kościół ewangelicki, kilkanaście synagog i kilkadziesiąt domów modlitwy.

Witebsk, według ostatniego spisu ludności, liczył 65,871 mieszkańców, w tem 34.429 czyli 52,2^o/_o żydów.